

Nahranjeni tom hranom, napojeni idealima kalokagatije, stupili ste u život. Svako desetljeće u čovječjem životu ima neku karakteristiku, koja ga označava. *Prvo* desetljeće je osnovna škola sa svom onom ljepotom i blaženstvom što nosi to dječje doba, ali nismo toga svjesni. *Drugo* desetljeće jest srednja škola sa svojim problemima, ali i sa svojim ljepotama i čarima. *Treće* desetljeće jest izbor zvanja, sveučilište, diploma, i prvi koraci u zvanju — kod nekih ženidba i onaj veliki dan, kad čuješ u kući riječ: tata. *Četvrto* desetljeće jest uspon i afirmacija u položaju i radu, jesu brige i slasti muža i oca, jest prilična visina, s koje se dosta bistro i kritički gleda na prošlost i bez iluzija na budućnost. U toj dobi ste vi, dragi prijatelji! Život vas je porazbacao na sve strane, čak i na razne kontinente.

Sada ćemo napraviti ne autokritiku, nego — nazovimo — autokonfesiju, da u ovoj prigodi doznamo jedan za drugoga, što je i kako je. (O plaći i imanju nema govora!) Pa da podijelimo i radost i žalost međusobno po onoj: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* (Radovati se sradosnima, tugovati s žalosnima).

Ja vas od svega srca pozdravljam — i kao razrednik i kao vjeroučitelj. Ne vjerujem da sam mnogo u gimnaziji dao za um, ali sam vam dao srce za srce. Kad budem na drugom svijetu pitan: što si radio na zemlji? — odgovorit ću: Volio sam VIII. B. Vjerujem da ću čuti riječi: *Remittuntur tibi peccata multa, quia dilexisti multum*. (Oproštaju ti se mnogi grijesi, jer si ljubio mnogo). Sretan Vam bio vaš jubilej!

RAZGOVOR O UMJETNOSTI I ČOVJEKU

Petar Zdravko Blajić — Ljubo Stipišić

U proljeće ove godine (1989) u Splitu je u vlastitoj nakladi skladatelj i... Ljubo Stipišić Delmata objavio u debeloj knjizi enciklopedijskog formata dio svoga skladateljskog opusa (zborne skladbe a cappella) naslovivši ga *Delmatiana*. Knjiga je, osobito u svom uvodnom dijelu, uzor grafičke tehnike. U tom uvodnom dijelu koji je literarno i likovno kolažno složen doneseni su brojni raniji i noviji (prigodni) izničaji o autorovu životu i mnogostrukom, osobito glazbenom, djelovanju.

Stipišić je vrlo zanimljiva osobnost. U prigodi izlaska *Delmatike* poveo sam (kao jedan od bogato zastupljenih autora kolažnog uvoda) razgovor o djelu, odnosno o Stipišićevu poimanju života, osobito umjetnosti i u njoj na poseban način glazbe. Stipišićevi odgovori (više monolozii) svojevrsna su filozofija i teologija o glazbenoj umjetnosti s kojom se u cjelini ili djelovima možemo ali ne moramo složiti.

P. Z. B.: Ljubo, što je to *Delmatiana*?

Stipišić: Djelo *Delmatiana* je jedan insert mojih glazbenih djelovanja. Ako bih skladateljski opus, etnomuzikološki, lingvistički, kao i prikupljenih dvadeset tisuća čakavskih poslovice, tisuću starih ljekarija, stotine glagoljaških napjeva uz tisuću svjetovnih napjeva, k tome čakavski rječnik, te pribrojio opis zaboravljenih zanata, običaja, legendi itd. onda bi se ubuduće neminovno trebalo iznaći snage da mi pripomognu ovaj trud, doista u puku zapisan, za dobro naroda sačuvati i narodu povratiti.

P. Z. B.: Da li je toliki opseg tvoga rada nalazio svoj izvor u tvom miru, u ljubavi...?

Stipišić: Glazba nije utjeha za tugu, niti je glazba ozvučeno vrijeme s kojim se ubija dosada, niti je...

P. Z. B.: Ali tvoja *Delmatijana*, dvadeset i četiri opusa vrlo zahtjevne zvorske strukture, po kojoj si uvršten u *Muzički leksikon*, što je to? (a i po stihovima uvršten si u *Antologiju čakavskog pjesništva XX. stoljeća*).

Stipišić: Moja *Delmatijana* su govori s mojim nemogućnostima, a moje nemogućnosti kad pokušate sa mnom besjediti progovoriše i takvim pjesništvom.

P. Z. B.: Dakle, tvoj rad kao da je jedan izuzetan napor da bi iskazao tvoj unutrašnji red pojmova?

Stipišić: Zar često u sebi ne izgovaramo riječi koje nitko ne čuje, ali nama se čini kao da su naglas izgovorene. A što je s onim što sve naša nutrina izgovara u dnu našeg duševnog zdenca, što nosilac zdenca nikad i ne čuje? Eto, takve misli koje lutaju u dubini kao psihičke slike, odbljesci negdašnjeg edenskog grubo prekinutog govora, takav odjek spuštenog vedra i njegovog udaranja u tamne zide nepoznatih dubina psihe, pokušah izliti u svoje *Delmatijana* kako bih sa zvukom zagrabio i na vidjelo iznio i onaj velebitni Smisao koji osta u dubini čovjekovoj, neodvojen od svoje Riječi, od Zvuka. Dakle akustika, ozvučenje Pojma, to su moje *Delmatijana*.

P. Z. B.: Kao da hoćeš reći kako u početku bijaše Pojam?

Stipišić: U početku bijaše Riječ. Riječ bi »uglazbljena« Bogočovjekom! I Glas hodaše uz Gore maslinke pjevajući psalme. I vjekovima čovjek hodočasti za odjekom Glasa, ali do konca će ostati nalazeći samo otvorena ljudska usta koja uzalud vape za svojom Riječi; taj i takav čovjek kričat će svoju šutnju. I čovjek će u svijetu prepunom vreve postati muk posred Božjih dlanova. U glazbotvorje vreve povjerovaše djeca. Usnulo nebo glazbotvorice u beskrajnim svemirskim zviježdima dozva nas uz Goru maslinsku i tad, eto, i ja ugledah te zvjezdane klavijature s plavetnim kantualom u kojem su ispisane neume duša Pravednikā. Riječ bi u vječnosti pričavana Pravednicima. Ali glas ogrubio od ovozemne školničke impostacije odvodi iz te ljepote. Vraća nam se glazbeni udar: urlik vrsnog tenora na nečijem gramofonu. Doista, bi negdašnja jeka maslinska ovdje uokolo, dok prostački je impostirasmo po mjeri mjerā ljudskih kako bi se slušni živci ophodili po taštinama grlenih zanata i pretplatničke publike. I shvatih kako sam osuđen da mi iz ovih tjelesnih ugljikohidrata utamničena duša provodi dneve nadničareći, živeći u tijelu »na crno«.

P. Z. B.: Dakle, Ti držiš da zvuk, odnosno ljudski glas dohodi, ima svoje podrijetlo u Praiskonu i da postoji u Božjem ozračju?

Stipišić: Gotovo je nedopustiv glagol »postojati« kad je riječ o postojanju Boga. Sve što postoji negdje je postalo, pa bi trebalo negda i prestati takvo postojanje. Stoga je uputnije priupitati: Držiš li da Jest? Odgovorio bih: Budući da je Bog ono što ga čini Jest, dovoljno je kazati: Držim da Jest!

Uostalom, odveć je umovanja o Imenu neizgovorljivom, neizrecivom! Boga se ne može iskazati, samo prokazati. Kad ga krilo srca tek ponegda u snu dodirne to je toliko neizdržljivo Jest, da umjesto krilom srca letjeti k Njemu mi hoćemo to neiskazivo umom argumentirati, nešto kao Ad₁, Ad₂ i ostalim prostačkim metodama uzaludno Božje Jest ophoditi.

P. Z. B.: Odakle Ti toliko suprotstavljanje umnom pristupu kad činiš, htio ili ne htio, i glazbu, poeziju, slikarstvo, etnomuzikološke jedinice... umno?

Stipišić: Mozak, taj od čovjeka slavljeni organ, mjeran i odmjeravan, držim izraslim na Božjoj Intuiciji, pohranjenoj u Božjem hramu, čovjekovu. Ali čovjek je htio, i uspio je, pobjeći iz tog darovanog praiskona u kojem počivaše Intuicija kao odljev kozmičke svijesti za pripomoć odgovorima čovjekovim.

P. Z. B.: Znači, čovjek je pobjegao iz Božjeg ozračja, ali mu se i vraća, zar ne?

Stipišić: Pobježe iz Edenskog rješenja u veličanje svog mozga i primozga i njihovih agresivnih rješenja. Tek kroz umjetnost ponovno kuca na Edenska rješenja, kuca na svoje ogledalo gledajući sebe i ne prepoznavajući se. No, čovjek-bjegunac pobježe iz takvog Nepogrešivog Bogo-kompjutora i tijekom milenija učinio je pribježište u velikom i malom tumoru, tj. u velikom i malom mozgu, tim izraslinama. I eto ga do danas u njemu, počiva stješnjen, frustriran, u svom neznanju držeći čak naputnim, što ga takav tumor napućuje, načiniti kemijsko sredstvo za smaknuće vlastitih i tuđih velikih i malih tumora. A iskonska Egzistencija čovjeka, ona na sliku Božju, osta i nadalje u dubinskim slojevima čovjeka — hrama Božjeg očekujući, ta nikad pomučena duhovna freska, svojeg prvog Posjetioca, vlasnika tog istog Hrama. Naime, čovjek je galerist jedinog neponovljivog Božjeg otiska, a Bog je doživotni restaurator vlastite slike koju ovaj galerist u sebi ne posjećuje. Odveć je zauzet iznositi u izlog taštine djela velikih i malih bubrega iz svoje glave.

P. Z. B.: Ali čovjek je i duhovno biće, kako prema tvom kazivanju uopće može obavljati redovan posao, a da se ne bi služio tim svojim »artiklima« iz svojeg izloga?

Stipišić: Ovo nikada ne bih kazao. Tek nakon petnaestak godina braka jednom da zabavim djecu pokazao sam kako se mogu memorirati beskrajni sadržaji. Ona su ispisala broj dug tisuću znamenaka. »Zamolio sam« upravo aktivnost tih kozmičkih snaga u nama pohranjenih, pa sam napamet naučio taj dugi broj od tisuću znamenaka za tri sata. Djeca su mislila da sam svemirac. A istina jest, da smo svi svemirci, sinovi Božji, i da ćemo činiti veća znamenja, ali zaboravimo se okretati prema tajnovitim zakonima u ovom nebeskom bespuću koje bdi u nama, očekujući nas same. Mi nedostajemo sebi samima. Izvan ovih nebeskih dlanova glazba je valjda unutrašnji jezik i jedan od govorenja duha; ona, tajnovitim zasunima odbravljena, ponovno pohađa čovjekov duh. A čovjek pokušava to nemušto govorenje zapisati u glazbene kajde; pa eto, i čovjek se slio u vlastiti krik propet iza skeleta notnih crtovlja, iza pet rešetaka i četiri praznine. I od Otiska u nama načinismo da Edenski glas u nama bdi je iza rešetaka zemnih kajda.

P. Z. B.: Dakle, čovjek je kao oteo Božju Riječ, uglazbio je i još je pjeva?

Stipišić: I te zatočene ptice nebeske čame i bolno cijuču za svojim praiskonom u njedrima duha, iz kojih, evo, u mrežice uhićene još i tamničara nazivaju maestrom, a ovaj, u svom neznanju priopćava njihov jad, odjek korčaja maslinskih. I sve to svoje otužno krvavo znojenje još te transkribira nazivajući ga svojim opusima.

P. Z. B.: Kao da hoćeš reći da neke energije u čovjeku »znaju« i više od njega samog?

Stipišić: Ta zar nije kazano: Tko od ljudi zna što je u čovjeku, osim duha čovječjeg u njemu? — Tako je nekako govorio Pavao; on se nije baš jasno izražavao da bismo ga u potpunosti mogli razumjeti.